

УДК 7.05:687.01

DOI <https://doi.org/10.32782/uad.2022.5.4>**Кузнєцова Валерія Олександрівна,**

аспірантка,

Київський національний університет культури і мистецтв

ORCID ID: 0000-0001-9252-7480

LK.Ler4ik1010@gmail.com

ТЕНДЕНЦІЇ АРТ-ДИЗАЙНУ В СУЧАСНИХ ПОДІУМНИХ ОБРАЗАХ

У дослідженні проаналізовано характерні риси арт-дизайну як феномену в історичному контексті, виявлено основні фактори закріплення терміну «арт-дизайн» і зміни статусу дизайну в культурі, серед яких: свобода постмодерністських пошуків, зростання значення ролі дизайнера, попит елітної споживачької аудиторії на індивідуалізацію виробів, розвиток практики колекціонування та аукціонної діяльності в сфері дизайну.

Актуальність запропонованого дослідження пояснюється відсутністю наукових розвідок щодо арт-практик у дизайні одягу. Наголошено, що яскравим актом фіксації явища арт-дизайну в українській моді стала виставка «IN PROGRESS. Дрес-код України доби Незалежності» (Мистецький арсенал, 2017 р., м. Київ). З'ясовано, що на теренах України арт-дизайн з 1990-х рр. виявився засобом прояви свободи і пошуку дизайнерами нових форм втілення світосприйняття.

Арт-дизайн у дослідженні визначено як вид художньо-проектної творчості, що характеризується прагненням активізації естетики та індивідуалізації, свободою і розмаїттям художніх позицій, вільним застосуванням стилів та художніх методів, активним експериментуванням з формою, конструкцією, матеріалом і кольором.

Проаналізовано тенденції арт-дизайну в творчості таких українських дизайнерів, як Анастасія Загребельна, Олексій Залевський, Олена Рева, Федор Возіанов, Олена Буреніна, бренду Overall. За результатами аналізу подіумних образів виділено такі тенденції: нелінійні динамічні форми, використання пластичних властивостей нетрадиційних матеріалів, застосування мотивів творчості сучасних художників, застосування мотивів творів з історичної спадщини, акцент на стильові характеристики.

Зроблено висновки щодо перспективності розвитку напрямку поєднання мистецтва і моди, який дозволяє дизайнеру знайти нові способи вираження ідей, додає моді гостроти та концептуальності, розширює цільову аудиторію та можливості впливу на споживача.

Ключові слова: арт-дизайн, арт-об'єкт, подіумний образ, українська мода.

Kuznietsova Valeriia. ART DESIGN TRENDS IN CONTEMPORARY PODIUM IMAGES

The characteristic features of art design as a phenomenon in the historical context have been analyzed, and the main factors of establishing the term "art design" and changing the status of design in culture have been revealed, including the following: the freedom of postmodern searches, the growing importance of the designer's role, the demand of the elite consumers for the individualization of products, the development of the practice of collecting and auction activity in the field of design.

The relevance of the proposed study is explained by the lack of scientific research on art practices in fashion design. It was emphasized that the exhibition "IN PROGRESS. Dress code of Ukraine at the time of Independence" (Mystetsky arsenal, 2017, Kyiv) has become a vivid act of fixing the phenomenon of art design in Ukrainian fashion. It has been found that in the territory of Ukraine, since the 1990s, art design has been a means of manifesting freedom and finding new forms of world perception by designers.

The study defines art design as a type of artistic design creativity, characterized by the desire to activate aesthetics and individualization, freedom and variety of artistic positions, free use of styles and artistic methods, and active experimentation with form, construction, material, and color.

Art design trends in the works of such Ukrainian designers as Anastasia Zagrebelska, Oleksiy Zalevskiy, Olena Reva, Fedor Vozianov, Olena Burenina, and the Overall brand have been analyzed. According to the results of the analysis of catwalk images, the following trends have been highlighted: non-linear dynamic forms, the use of plastic properties of non-traditional materials, the use of creative motifs of modern artists, the use of motifs from works of historical heritage, an emphasis on stylistic characteristics.

Conclusions have been made regarding the prospects for the development of the direction of combining art and fashion, which allows the designer to find new ways of expressing ideas, adds sharpness and conceptuality to fashion, and expands the target audience and the possibilities of influencing the consumer.

Key words: art design, art object, catwalk image, Ukrainian fashion.

Постановка проблеми. Сучасному дизайну властиве впровадження креативних ідей, вихід за межі традиційних проектних рішень, гармонійне поєднання різних за своїм змістом сенсів, стилів та функцій. Одним із характерних видів проектно-творчої діяльності в дизайні є створення арт-об'єктів, відповідно – арт-дизайн. Ця діяльність характеризується розробкою обмеженого тиражу або одиничного зразка дизайнерського виробу. У ХХІ ст. найважливішим критерієм для споживача при виборі виробів дизайну є відчуття нових емоцій, прагнення більшою мірою до самовираження через придбання товару, ніж до функціонального задоволення. Цьому критерію відповідає арт-дизайн з його сміливими і нетиповими формою, конструкцією, матеріалами і кольорами.

У процесі опрацювання історіографії дослідження та формування його теоретико-методологічного підґрунтя було застосовано результати історії, теорії та практики дизайну провідних зарубіжних науковців. Англійський історик мистецтва і дизайну Герберт Рід у 1930-х рр. у своїй книзі «Мистецтво і промисловість. Принципи промислового дизайну» ставив питання взаємозв'язку дизайну – виду діяльності, що почав свій розвиток зі сфери промисловості, – з мистецтвом. Автор стверджував, що мистецтво передбачає цінності різноманітніші, ніж ті, що визначаються практичною необхідністю, а також констатував, що люди, зайняті виробництвом промислових об'єктів, зазвичай цікавляться такими метафізичними відмінностями. На його думку, «...так само, як фізика та хімія необхідні для матеріальної та структурної сторони творів, так і наука про мистецтво необхідна для формального боку; і ця проблема ставлення мистецтва до промисловості ніколи не буде вирішена, якщо промисловці не захочуть консультуватися з фахівцем з теорії мистецтва так само охоче, як вони консультуються з фахівцем з хімії чи фізики» [22, с. 6].

Період зародження арт-дизайну пов'язаний із розвитком постмодерністського світогляду і описаний у працях Д. Домерга, Ф. Барсіо, Ш. Філл та П. Філл. Автор монографії про художників, що проектують меблі Д. Домерг (Artists design furniture, 1984) зазначав, що арт-меблі – це віддушину для художників, які втомилися від герметичності музейного мистецтва, та повернення до ідеалізму та експериментаторства Баухаузу [18]. На його думку, головною рисою таких виробів є концептуальність, при цьому художники проектують емоцію або ідею.

В українському мистецтвознавстві дослідження арт-дизайну представлене лише окремими розвідками. Автори О. Тюрікова та О. Погорелов розглядають арт-дизайн в сучасній проектній практиці дизайнерів архітектурного середовища. На їхню думку, арт-дизайн як окремий прояв середовищного дизайну використовує прийоми і засоби сучасного абстрактного мистецтва як інструмент, спрямований на створення художнього образу середовища через зміщення смислових акцентів з утилітарно-функціонального на культурно-художній. Об'єктом проектування стає не окрема споруда чи комплекс речей, а цілісне матеріальне середовище існування людини, що забезпечує бажаний для споживача спектр емоцій [15].

Арт-дизайн в художньому проектуванні також розглядає В. Праслова. У центрі уваги дослідниці взаємозв'язки мистецтва і дизайну на прикладі робіт провідних фігур дизайну Рона Арада, Рольфа Закса, Мартена Бааса, братів Хаас [12]. Об'єкти арт-дизайну в контексті сучасних публічних художніх практик вивчають Н. Пшінка [13] та А. Єфімова [3]. Під кутом зору публічної доступності арт-дизайн – це явище, яке передбачає відповідність між мистецтвом, архітектурою і ландшафтом через співпрацю художника з представниками спілки міських менеджерів (архітекторами, ландшафтними архітекторами,

планувальниками, дизайнерами та чиновниками міської адміністрації) [3, с. 103].

Слід констатувати, що специфіка арт-дизайну в практиках моди не розглядалась українськими дослідниками. Незважаючи на світові мистецькі тенденції та досить значні експерименти українських дизайнерів одягу у поєднанні мистецтва і моди, науково-методологічна база потребує напрацювань та виявлення проектних методів і засобів. Відсутність належного теоретичного осмислення та практичного підґрунтя арт-практик моди в Україні обумовлюють актуальність представленого дослідження.

Мета статті – проаналізувати специфічні риси творів арт-дизайну в історичному контексті та виявити основні тенденції арт-дизайну в сучасних практиках українських дизайнерів.

Виклад основного матеріалу. Провідна концепція функціоналізму в європейському дизайні у 1970-х рр. наблизилася до кризової фази та потребувала оновлення художніх засобів. В промисловому дизайні функціоналізм продовжував зберігати свої позиції, однак, що стосувалося створення предметів побуту та споживання на тлі розвитку постмодерністських проектних ідей – втрачав свою актуальність.

Термін «арт-дизайн» стали вживати після появи міланської групи «Алхімія» у 1976 р., лідером якої був архітектор і дизайнер Етторе Соттсас. Його творчий шлях та спадщину висвітлює у своєму дослідженні Ф. Барсіо [17]. Окрім цієї групи Е. Соттсас також був зосереджений на The Memphis Group, – групі дизайнерів, сформованій ним на початку 1980-х років. Новітнє творче угруповання базувалося в Мілані, але було по-справжньому інтернаціональним за своїм складом, оскільки до нього входили більше двадцяти дизайнерів з Італії, Франції, Японії, Австрії, Іспанії, Великобританії та США. Очолювана Е. Соттсасом група втілювала ідеї постмодерного дизайну, які були пов'язані з вірою у цілісність твору мистецтва, і виступала за те, щоб кожен аспект сучасного життя можна було підняти до рівня естетичного досвіду. Їхні роботи включали меблі, тек-

стиль, кераміку та металеві вироби, які зазвичай не несли функціонального значення, а були художніми об'єктами. Дизайнери використовували яскраві кольори, химерні форми, поп-стилістику, гумор та іронію [17]. Інколи своїми виробами дизайнери провокували сумніви та закликали до зміни довкілля, підштовхнули до пошуків унікальних проектних рішень, що відповідають новому типу сприйняття простору, світла, кольору, матеріалу, породженому науково-технічною революцією та ідеям постмодернізму.

Цей так званий «Радикальний період» розпочався приблизно на початку 1960-х і завершився наприкінці 1980-х, – у часи, які вважають вершиною постмодернізму. Натхнення радикальні дизайнери черпали із суміші авангардних художніх рухів початку ХХ ст., таких як De Stijl, з геометричної абстракції у поєднанні з блиском поп-арту, методів та процесів, пов'язаних з глобалізацією та високою модою.

Закріплення поняття арт-дизайну у культурно-мистецькому середовищі відбулося на початку ХХІ ст., коли меблі, інтер'єрні об'єкти і архітектурні форми таких митців, як Е. Соттсас, представників The Memphis Group, а також Рон Арад, Гаetano Пеше, Росс Лавгров, Заха Хадід, Фернандо и Умберто Кампана стали відомими, як унікальні самостійні зразки, а дизайн з індивідуальними характеристиками виробів став елітарним явищем. Таким чином, поява арт-дизайну була відповіддю на запит еліти на індивідуальне виробництво: поступово дизайнери або торгові марки випускають вироби з підкресленою естетичною функцією лімітованими тиражами.

Дизайнери прагнули створювати речі, які б сприймалися і цінувалися як твори мистецтва і займали почесне місце в історії, відповідно, з розмиванням межі між мистецтвом і дизайном. З боку споживачів проявилось бажання колекціонувати такі речі. Утвердження терміну «арт-дизайн» пов'язано саме з цими процесами, а також з іменем Алекса Пейна – міжнародного фахівця з колекційного сучасного дизайну. Особливості запровадження абсолютно нового виду діяльності – керівника

відділу дизайну в компанії Phillips і організатора аукціонів творів дизайну, розкриває Ю. Гура: «У 1996 р., після чотирьох років роботи носієм, він був найнятий Bonhams в Лондоні (один із найстаріших і найбільших у світі приватний міжнародний аукціонний дім зі спеціалізацією на творах образотворчого мистецтва та антикваріату) і отримав завдання створити перший відділ сучасного дизайну. До цього часу дизайн ХХ ст. не вважався основною категорією, але час виявився ідеальним для Пейна: у міру того, як століття добігало кінця, музеї почали переглядати та скуповувати культові зразки останніх десятиліть» [20].

Авторка зазначає, що цей період був благодатним для нових талантів: молоді лондонські дизайнери, такі як Рон Арад, Торд Бунтє та інші випускники Королівського коледжу мистецтв, створювали авантюрні роботи. Академія дизайну Ейндховена (Design Academy Eindhoven) у Голландії випускала дизайнерів, які руйнували традиції, і їхні авангардні проекти були помічені в інших європейських країнах. А. Пейн зустрічався з цими дизайнерами, розумів їхній концептуальний підхід до роботи, використання нових технік та матеріалів. Категорія таких творів у відділі дизайну аукціонного будинку, який очолював фахівець, була позначена як арт-дизайн (design-art). «Я не придумав цей термін, – каже Пейн, – але я прийняв його». Утім, авторка матеріалу, Ю. Гура стверджує: «Однак він створив його у контексті аукціону» [20]. Вміло організовані аукціони та вишукані каталоги сучасного дизайну, вперше розроблені компанією Phillips, принесли результати: під керівництвом А. Пейна продажі цієї категорії залучили міжнародних покупців та потрапляли до заголовків найвпливовіших газетних видань. До цього часу колекціонування предметів дизайну існувало лише в межах невеликих приватних колекцій і стосувалося рідкісних серій предметів масового виробництва або творів відомих дизайнерів 1920–1930 років.

Досягнення арт-дизайну пов'язані з особливими художньо-естетичними характеристиками творів на період його виникнення. Британські вчені Ш. Філл та П. Філл у своїй

праці з історії дизайну пишуть: «Як колекційні речі вони, подібно до творів живопису і на відміну від більшості продукції масового виробництва, мали внутрішню властиву довговічність» [19, с. 491]. Отже, поява феномену арт-дизайну відбулася завдяки розвитку колекціонування та інтересу до особистостей дизайнерів, які отримали визнання у світі. Поступово арт-дизайн перейшов у всі сфери культури, його стали розуміти як вид дизайну з яскраво вираженим пріоритетом естетики та індивідуальності, спрямований на організацію художнього враження.

Яскравим актом фіксації явища арт-дизайну в українській моді стала виставка «IN PROGRESS. Дрес-код України доби Незалежності», яка проходила у червні 2017 р. в Мистецькому арсеналі, м. Києві. Серед чисельних експонатів (200 моделей одягу, 40 українських дизайнерів) були представлені арт-об'єкти авангардної моди. Основними темами авангардного залу є декомунізація, театралізація і абсурдизація, сексуальність, нова клубна культура, образи минулого, «народжені» на блошиних рынках. За словами куратора виставки Зої Звinyцьківської, після розпаду Радянського Союзу люди, які жили довгий час за залізною завісою, раптом побачили яскраве світло і захотіли вдихнути свободу. Вони з радістю відкинули консерватизм і дозволили собі бути розкутими і оригінальними [1].

В самому центрі авангардного залу було представлено дві химерних сукні-равлики від дизайнерки і художниці Оксани Чепелик. За своєю формою – звичайні сукні: одна – з квітковим принтом, інша – у кольорову смужку. Але замість шлейфу у них гігантські мушлі з підсвіткою фіолетового кольору. Це – найбільші арт-об'єкти української моди, створені у незалежній Україні (одна із суконь досягає 4-х метрів у висоту). «Усі ці дизайнерські об'єкти є частиною своєрідного періоду театралізації життя. 1990-ті були дивним десятиліттям, коли люди відчували абсурдність та ілюзорність світосприйняття, а художник підсвідомо відтворював те, чим жило суспільство», – говорить З. Звinyцьківська [1].

Отже, на теренах України арт-дизайн виявився засобом прояви свободи і пошуку

дизайнерами нових форм втілення світосприйняття. Проаналізуємо тенденції у створенні подіумних образів українськими дизайнерами, які присвячують значну частину своєї творчості експериментам в арт-дизайні.

1. Нелінійні динамічні форми. Тенденції нелінійного формотворення було закладено американським архітектором, який стояв біля витоків та розробляв теорію постмодернізму в архітектурі Чарльзом Дженксом. Становлення постмодернізму як загальнокультурного явища відбувалося у сфері філософії та архітектури одночасно, що є досить незвичайним для архітектури. Ч. Дженкс у 1975 р. вперше окреслив нову архітектуру як постмодерністську і опублікував працю «13 позицій архітектури постмодернізму». Одна із позицій висловлена так: «Ми живемо в дивовижному Всесвіті, що творить, самоорганізується, який ще тільки готується до різних варіантів певності, звідси – необхідність у космогенній архітектурі, яка прославляє критицизм, процесуальність та іронію [21, с. 132].

Підвищена увага до кольору, форми, матеріалу, ролі скульптури, живопису, комп'ютерної графіки в архітектурних рішеннях, їх знаково-символічного змісту, а також містобудівні пошуки поєднання традицій та інновацій, локального та масового, природного та штучного, виразного та образотворчого у міському середовищі, всієї своєї неоднозначності стверджують статус постмодерністської архітектури як мистецтва, чия специфіка неприйнятна до утилітарно-прагматичних функцій [16]. Дані принципи трансформувалися і на інші об'єкти матеріальної культури, зокрема, і дизайну одягу, що можемо спостерігати на прикладі розробки студентки Київського університету культури Анастасії Загребельної під керівництвом відомого українського дизайнера Кирила Харитонцева [2]. Молода дизайнерка представила свою колекцію з п'яти моделей на XXI Всеукраїнському конкурсі молодих дизайнерів одягу «Погляд у майбутнє».

Колекція має назву «Висвободження» і візуально демонструє духовний шлях. «Це так званий перехід від стану маріонетки до чистої енергії, що є творцем всього. Пер-

ший образ має капелюх у вигляді руки, останній – сумку-маріонетку. Нашиті на одяг маски демонструють розмаїття ролей. З кожним наступним луком шкіряні деталі з масками розпадаються, проривається біла тканина. Останній образ залишається чисто білим. Мій погляд у майбутнє, сповнений надії на глобальну духовну трансформацію людства, як каталізатор технічного та культурного прогресу, переходу до вищих форм існування та еволюції свідомості», – розповідає А. Загребельна [10]. Остання модель колекції представлена на рис. 1: духовний зміст і головна ідея, закладений дизайнеркою, знайшли своє втілення у нелінійному формотворенні за допомогою численних пластичних ліній, що в хаотичному порядку розташовано на формі самої сукні. В даному образі має значення не сам одяг, а демонстрація ідеї – перемога трансформації свідомості та виконання власних ролей людиною – творцем власного життя.

2. Використання пластичних властивостей нетрадиційних матеріалів. Нетипові для дизайну одягу матеріали (пластик, папір, метал) використовують в багатьох арт-колекціях у різних тенденціях арт-дизайну, однак, пластичні можливості цих матеріалів все ж-таки слід виділити в окрему позицію. Перш за все вони надають можливість найвиразніше реалізувати ідею, думку, меседж, які дизайнер хоче донести до аудиторії. Так, Олексій Залевський, один із найепатажніших українських дизайнерів, у колекції сезону осінь-зима 2013–2014 використав папір. Основна ідея колекції – наголосити на проблемах екології та забрудненості навколишнього середовища. Моделі дефілювали у картонних перуках серед коробок та переробленого паперу. У фіналі дизайнер представив «весільну сукню», виконану з паперу (рис. 2). Дизайнер натякнув, що речі, подібно до творів мистецтва, можуть зберігатися в музеях-гардеробах і при цьому, як сміття забивають наш простір [9]. Попередні моделі колекції – сукні зі звичайних тканин для одягу. Натхнення для цих робіт дизайнер шукав у роботах відомого художника Густава Клімта, більшість виробів виконані у характерній для нього синьо-жов-

Рис. 1. Анастасія Загребельна. Модель з колекції «Висвободження». Фінал XXI Всеукраїнського конкурсу молодих дизайнерів одягу «Погляд у майбутнє». Київ, 2020 [2]

Рис. 2. ZALEVSKIY. Модель з колекції осінь-зима 2013–2014. Ukrainian Fashion Week, Київ [11]

Рис. 3. ZALEVSKIY. Модель з колекції осінь-зима 2017–2018. Ukrainian Fashion Week, Київ [6]

тій кольоровій гамі. Трансформовані і переосмислені мотиви художника відтворено на тканинах за допомогою принтів, деякі моделі одягу були доповнені хутряними жилетами і дублянками. Однак, перуки ідентичної форми з картону об'єднували абсолютно всі моделі колекції – жіночі та чоловічі, тим самим допомагаючи втілити головну ідею показу.

У колекції осінь-зима 2017–2018 О. Залевський приєднався до соціальної акції, організованої Фондом АнтиСНІД-США в Україні, АНФ Ukraine – боротьби проти СНІДу, гасло якої – «Завжди в моді». «На жаль, за край низького загального рівня освіченості населення досі з'являються нові жертви цієї страшної епідемії, про яку не варто забувати», – сказав О. Залевський [6]. Цю ідею дизайнер виразив досить прямолінійним засобом – розмістив презервативи як декоративні елементи одягу в чоловічій і жіночій моделях (рис. 3). Стилiстично елементи одягу підтримані поп-артом з червоно-бежевим контрастом у тканинах, шрифтовим принтом гасла нижче зазначеної акції англійською мовою, та накладними яскравими жіночими губами, що сприймається як іронічний погляд на збільшення цієї частини обличчя деякими жінками.

3. Застосування мотивів творчості сучасних художників. Застосування фрагментів живопису або графіки, виконаних сучасними художниками у якості принтових композицій, додає арт-колекціям одягу нового концептуального забарвлення, а для дизайнера відкриває поле їх інтерпретацій і обміну ідеями та емоціями зі споживачами, що є аналогічним впливу творів мистецтва.

Відомим брендом в Україні, який співпрацює із сучасними художниками на постійній основі, є український бренд ELENAREVA. Дизайнерка апелює до самодостатньої аудиторії, яка прагне висловити свій внутрішній світ засобами одягу. Олена Рева підтримує український арт-простір оголошенням відкритого конкурсу для молодих художників. У 2015 р. для створення принту було запрошено ілюстраторку та дизайнерку з текстилю Аліну Заманову, студентку London college of Fashion, яка проходила стажування в дизайнерському будинку Alexander McQueen. В результаті цієї співпраці було створено колекцію BIRD, в основі якої прагнення алегорично транслювати через одяг ідею відплати та непідвладну людському розумінню силу (рис. 4).

Задуми були матеріалізовані у сміливих формах (широкий клеш, великі коміри, костюми некласичних об'ємів), необроблених краях одягу та контрастній вишивці. Використовувалися такі матеріали, як металізована органза та шкіра, шовк, рафія, шкіра з лаковим напиленням та лазерною обробкою, вовна, кашемір. На запитання – що спричиняє тенденцію естетизації матеріальних об'єктів, О. Рева відповіла: «На мій погляд, це провокують процеси масової глобалізації, спрощення та злиття різних видів мистецтва у нові типи візуального впливу на людину. ...Зараз, коли ми всі перебуваємо ще на етапі постмодерної свідомості, мистецтво все більш комерціалізується, а дизайн стає більш витонченим, догоджаючи досвідченому смаку споживача. ...Мені дуже імпонує дизайн одягу на межі моди та мистецтва, саме це ми намагаємось передати нашими колекціями». Подібну думку висловила і А. Заманова: «Я не бачу чіткої межі між модою та мистецтвом. Вони завжди взаємодіють одне з одним у тій чи іншій формі» [4].

Ще одним брендом, який спеціалізується на колабораціях з відомими художниками України, є бренд Overall. У 2021 р. у рамках 49-го сезону Ukrainian Fashion Week ним був презентований соціальний проєкт «Вдягни українське мистецтво» [5]. Даний проєкт є колаборацією телешоу «Твій День» на телеканалі 1+1, бренду Overall, журналу Viva! і творчих команд зі світу моди, мистецтва і глянцевого видання (дизайнерів, стилістів, художників, фотографів, редакторів, відеографів, режисерів). Сім медійних особистостей телеканалу 1+1 – Руслана Писанка, Влад Яма, Тимур Мірошніченко, Ірина Ваннікова, Володимир Рабчун, Єгор Гордєєв і Людмила Барбир – вийшли на подіум в ексклюзивних комбінезонах з принтами картин молодих українських художників.

Місією проєкту було донести українське мистецтво та культуру за допомогою яскравого та виразного образу до широкої аудиторії, познайомити спільноту зі світом сучасного мистецтва. «Адже ті 0,5% населення, які вже відвідують галереї та арт-фестивалі, без нас розуміють українське мистецтво. А те,

що провідні особистості популярного телеканалу країни приєднуються до просування арту, дасть старт новому розвитку мистецтва в країні», – зазначила Анастасія Браткова, фундаторка бренду одягу Overall [5]. Так, на принтовій композиції одягу В. Ями (рис. 5) – сучасне переосмислення етнічних образів українок у вінках. Художниця Інна Харчук через ці мотиви популяризує традиційне українське народне мистецтво у новій інтерпретації як зразок сучасної моди. Над втіленням образів і шоу працював стиліст і дизайнер К. Харитонцев. Мультимедійна презентація арт-проєкту була потужним кроком у справі популяризації українського мистецтва через модний образ не лише для глядачів з України, але і з усього світу.

4. Застосування мотивів творів з історичної спадщини. Однією тенденцією є співпраця із сучасними художниками, які працюють у наш час, і свідомо створюють живописні або графічні композиції для принтів на тканинах, з яких дизайнери проєктують моделі одягу. Іншою тенденцією, яка активно розвивається в українській моді – є використання мотивів творів художників як частини історичної спадщини того чи іншого періоду.

Однією з постатей, до якої дуже часто звертаються українські дизайнери, є постать художника-авангардиста Каземира Малевича. Зокрема, Федор Возіанов у 2015 р. на Ukrainian Fashion Week представив колекцію «Супрематизм 2.0». Дизайнер багато років досліджував творчість художника і вважав квадрат цікавим одиночним самодостатнім об'єктом. «Чорний квадрат завжди був у моєму дизайнерському бекграунді як подразнювач, до якого хочеться повернутися. Я переконаний, що Малевич хотів, аби чорний квадрат вийшов за рамки полотна – реально пішов, не метафорично, а фізично. Тому, коли через 100 років після показу «Чорного квадрата» ми зробили супрематичну колекцію, це і було продовженням і розвитком його ідеї – мистецтво спочатку перетнуло кордони, а потім розширило межі. І хто сказав, що мистецтво можна споживати, лише споглядаючи його? Хто сказав, що людина не може стати частиною мистецтва?» [7]. Коли Ф. Возіанов втілював формат-

Рис. 4. ELENAREVA. Модель з колекції осінь–зима 2015–2016. Принти за розробкою фешн-ілюстратора А. Заманові. Ukrainian Fashion Week, Київ [23]

Рис. 5. Модель колекції у рамках соціального проєкту «Вдягни українське мистецтво». Колорація бренду Overall, телешоу «Твій День» на телеканалі 1+1, журналу Viva! Ukrainian Fashion Week, Київ, 2021 [5]

Рис. 6. VOZIANOV. Модель з колекції осінь–зима 2015–2016 «Супрематизм 2.0». Ukrainian Fashion Week, Київ [7]

ворчі задуми з хрестом і колом, то зрозумів, що винайшов інший тип одягу.

На його думку, у традиційному розумінні одяг завжди конкурує з тілом, одяг має виражати досконале тіло, і часто це вдається через досконалі пропорції одягу. Натомість, у його трактування, одяг дизайнера співіснує з тілом як партнер, він не має бути красивішим за тіло. Автор показав колекцію у вигляді перформансу: розвісив на щитах 13 великих картин з тканини, а потім знімав тканину і на моделі за допомогою трьох рухів перетворював її на куртку, пальто, сукню або брюки. Це дало йому новий погляд на дизайн одягу. Одна з таких моделей, де кожна річ може бути у вигляді простої геометричної фігури на полотні, представлена на рис. 6.

Дизайнер назвав цей проєкт «non-fashion», оскільки не бачив там моди, а лише «чистий дизайн». «Це речі на межі арт-об'єкту і одягу. Закладена в них ідея дуже життєздатна і може трансформуватися безкінечно» [7]. У цих виробках Ф. Возіанов вирішував суто професійні задачі: як зробити одяг універсальним без такого параметру, як розмір, і в ідеалі – без жорсткого фасону; щоб все було настільки пластично, як забажає людина, і щоби вироби

підходили абсолютно різним людям (для цього передбачено можливість регулювати не лише розмір, а й застібку як на жіночу, так і чоловічу сторону). Так дизайнер досягнув своєї мети – створив інший одяг, або не одяг взагалі, а арт-об'єкт, який можна споживати, увійти в його простір і стати його частиною. Цей результат спровокував нові запитання для експериментатора – чому в музеях не створити примірочні кабінки, щоб людини могла увійти у простір картини: увійти в кімнату Ван Гога, або потрапити під 9-й вал Айвазовського? Це надало би можливість зовсім іншого способу контакту з мистецтвом – коли ти стаєш його частиною, вважає Ф. Возіанов.

5. Акцент на стильові характеристики. В багатьох арт-об'єктах моди домінуючою ознакою стає яскравий прояв того чи іншого стилю дизайну, модного стилю або стилю тієї чи іншої історичної доби. Розглянемо це на кількох прикладах. В колекції сезону осінь–зима 2010–2011 О. Залевський використав елементи стилю фентезійного стим-панку (рис. 7). Типовими характерними елементами стим-панку є переважання технологій парових машин та механізмів, зроблених з металу або мідних труб, часто устаткованими важелями і приладами з годинникоподібними циферблатами і стрілками або урбаністичний антураж. У фентезійному стим-панку, у даному випадку – на подіумі Ukrainian Fashion Week, відбувалися дії у вигаданих світах, де багатогранні механізми у сріблястих і золотих

відтінках взаємодіють як з елементами раціонального класичного крою у вигляді принту (пальта, сукні), вирабами кежуал (лосіни), так і з об'ємними вибагливими головними уборами у вигляді кола, напівкола або еліпса, що перетворювали демонстраторів одягу на фантастичних істот. Для створення атмосфери фентезійного світу механізми розташовані у вигляді просторових елементів декору.

До колекції О. Залевського сезону осінь-зима 2017–2018 увійшли кілька жіночих і чоловічих образів з яскраво вираженими проявами стилю оп-арт (рис. 8). Прийом оптичних ілюзій застосовано у розробленій принтовій композиції для трикотажної тканини, з якої виготовлений світшот. За допомогою геометричної фігури – трикутника у трьох кольорах, – створено ілюзію руху через зображення структур даної геометричної фігури у напрямку по спіралі із поступовим зменшенням об'ємів.

Дизайнерка О. Буреніна показала кілька арт-рішень у ювілейній колекції на честь 15-річчя власного бренду у 2021 році. Глядачі показу могли бачити, як протягом часу змінювалася естетика модного будинку: від яскравих експериментів, створених у часи навчання в

лондонському Central Saint Martins College of Art and Design до мінімалістичних шовкових суконь і брючних костюмів. На подіумі були представлені найяскравіші роботи дизайнерки різних часів – арт-сукня з ляльками, готична чорна сукня з воронами на плечах, смугастий total look і брючний костюм, прекрашений перлами [14]. Серед арт-об'єктів, представлених на подіумі, виділяємо в'язану шляпу великих об'ємів, що доповнює стриманий приталений комплект чорного кольору (рис. 9). В'язка ручної роботи, геометричний орнамент, яскраві контрастні кольорові поєднання вказують на стиль «бохо», що поєднують в собі дух свободи, елементи етніки, багатшаровість або об'ємність, натуральні матеріали в яскравих кольорах та елементи гардеробу, що довгий час були у вжитку.

Проаналізувавши наведені подіумні зразки слід відзначити, що арт-дизайн зайняв значне місце в практиках української моди і сприяє створенню помітного статусу дизайнера в суспільстві. У період глобалізації арт-дизайн підтримує індивідуалізацію проектів, сприяє розкриттю образного розмаїття мистецтва і дизайну. Арт-дизайн можемо визначити як вид художньо-проектної творчості, що харак-

Рис. 7. ZALEVSKIY. Модель з колекції осінь-зима 2010–2011. Ukrainian Fashion Week, Київ [8]

Рис. 8. ZALEVSKIY. Модель з колекції осінь-зима 2017–2018. Ukrainian Fashion Week, Київ [6]

Рис. 9. Elena Burenina. Модель з ретроспективної колекції No Season 2021. Ukrainian Fashion Week, Київ [14]

теризується прагненням активізації естетики та індивідуалізації, свободою і розмаїттям художніх позицій, вільним застосуванням стилів та художніх методів, активним експериментуванням з формою, конструкцією, матеріалом і кольором».

Висновки. Вивчивши досвід практиків української моди у царині арт-дизайну можна стверджувати, що поєднання мистецтва і моди дозволяє дизайнеру знайти нові способи вираження ідей, додає моді гостроти та концептуальності, розширює цільову аудиторію та можливості впливу на споживача. Творча співпраця дизайнера та сучасного митця суміжних галузей – художника, графіка, – дозволяє реалізувати спільні ідеї та завдання поширення образів і творів мистецтва серед широкої аудиторії.

За результатами аналізу моделей колекцій українських дизайнерів А. Загребельної, О. Залевського, О. Рєви, Ф. Возіанова, О. Бурєніної, бренду Overall виділено такі

тенденції арт-дизайну: нелінійні динамічні форми, використання пластичних властивостей нетрадиційних матеріалів, застосування мотивів творчості сучасних художників, застосування мотивів творів з історичної спадщини, акцент на стильові характеристики.

Виявлено, що арт-дизайн тісно пов'язаний із сучасним мистецтвом, і процес презентації продукту арт-дизайну може бути у форматі перформансу або із застосуванням найрізноманітніших візуальних ефектів. Грань, що розділяє мистецтво та моделі одягу, – є досить розмитою. Поєднання мистецтва і дизайну створює поле для експериментів, де можна говорити про перетворення продукту дизайну на арт-об'єкт, а презентація колекцій може стати однією з форм сучасного мистецтва. Арт-дизайн як явище в українській моді заслуговує на подальше вивчення з точки зору розкриття його впливу на інші сфери культури.

Література:

1. 25 лет украинской моды: ярко, эпатажно и даже шокирующе. URL: <https://www.ukrinform.ru/rubric-culture/2250422-25-let-ukrainskoj-mody-arko-epatazno-i-daze-sokiruuse.html> (дата звернення: 23.11.2022).
2. Данилевська О. Погляд у майбутнє: хто переміг у конкурсі молодих дизайнерів на Ukrainian Fashion Week. URL: <https://bykvu.com/ua/pictures/vzhliad-v-budushchee-kto-pobedy-l-v-konkurse-molodykh-dyzainerov-na-ukrainian-fashion-week/> (дата звернення: 28.11.2022).
3. Єфімова А. Public art як феномен сучасного мистецтва: український досвід. *Вісник Львівської національної академії мистецтв*. Вип. 22. С. 100–112.
4. Карпань В. Фешн-дизайн и искусство: поиски аналогий. URL: <https://artukraine.com.ua/a/feshn-dizayn-i-iskusstvo--poiski-analogiy/#.Y7Qol3ZBw2w> (дата звернення: 18.12.2022).
5. Кацаева Ю. Недели украинское искусство: ведущие шоу «Твій День» вышли на подиум Overall. URL: <https://lady.tochka.net/92682-nadeli-ukrainskoe-iskusstvo-vedushchie-tviy-den-vyshli-na-podium-overall/> (дата звернення: 23.10.2022).
6. Клетчатые пальто и платья из презервативов в коллекции Алексея Залевского: ТСН. URL: <https://tsn.ua/ru/lady/moda/pisk-mody/kletchatye-palto-i-platy-a-iz-prezervativov-v-kollekcii-alekseya-zallevskogo-800748.html> (дата звернення: 19.10.2022).
7. Клименко В. Одежда как объект архитектуры. URL: <https://life.nv.ua/lyudi/odezhda-kak-obekt-arkhitektury-fedor-vozanov-o-svoej-vystavke-v-parizhe-ramkakh-proekta-putevoditel-ukrainskoh-avanharda-2498599.html> (дата звернення: 25.11.2022).
8. Коллекция ZALEVSKIY осень-зима 2010-2011. URL: <http://www.zallevskiy.com.ua/collections/> (дата звернення: 05.10.2022).
9. Коллекция ZALEVSKIY осень-зима 2013-2014. URL: <https://hochu.ua/cat-fashion/trends/article-36352-kollektsiya-zallevskiy-osen-zima-2013-2014/> (дата звернення: 05.10.2022).
10. Креативний погляд у майбутнє дизайнерів Університету культури. URL: <http://knukim.edu.ua/kreatyvnyj-poglyad-u-majbutnye-dyzajneriv-universytetu-kultury/> (дата звернення: 20.12.2022).
11. Остаповец Г. Модели дизайнера Алексея Залевского дефилировали среди мусора. URL: https://gazeta.ua/ru/articles/beauty/_modeli-dizajnera-alekseya-zallevskogo-defilirovali-sredi-musora/486257 (дата звернення: 18.12.2022).
12. Праслова В. О. Арт-дизайн в художньому проектуванні. Сучасні проблеми архітектури та містобудування. Випуск 53. 2019. С. 110–115.

13. Пшінка Н. Арт-дизайн в контексті сучасних публічних художніх практик. Матеріали міжнар. наук.-практ. конф. «Актуальні проблеми сучасного дизайну». К. : КНУТД, 2020. С. 74–78.
14. Ретроспективний показ Elena Burenina відкрив Ukrainian Fashion Week No Season 2021. URL: <https://jetsetter.ua/retrospektivnyj-pokaz-elena-burenina-vidkryv-ukrainian-fashion-week-no-season-2021/> (дата звернення: 22.10.2022).
15. Тюрікова О.М., Погорелов, О.А. Арт-дизайн в сучасній проєктній практиці дизайнерів архітектурного середовища. Проблемы теории и истории архитектуры Украины. Сборник ПТИАУ № 16. URL: <http://mx.ogasa.org.ua/handle/123456789/3574> (дата звернення: 20.10.2022).
16. Чарльз Дженкс: біографія. URL: <http://www.people.su/ua/35437> (дата звернення: 24.11.2022).
17. Barcio P. Design Radical by Ettore Sottsass Takes Over The Met Museum. URL: <https://www.ideelart.com/magazine/ettore-sottsass> (дата звернення: 24.11.2022).
18. Domergue D. Artists Design Furniture. Harry N Abrams Inc, 1984. 176 p.
19. Fiell C., Fiell P. The Story of Design. London : Welbeck Publishing Group, 2013. 512 p.
20. Gura J. Alex Payne: international specialist in collectible contemporary design. URL: <https://thedesignedit.com/people/alex-payne-international-specialist-in-collectible-contemporary-design/> (дата звернення: 23.12.2022).
21. Jencks Ch. 13 Propositions of Post Modern Architecture // Theories and Manifestoes of Contemporary Architecture. Chichester, ACADEMY EDITIONS, 1997. P. 131–132.
22. Read H. Art and Industry: The Principles of Industrial Design. New York : Harcourt, Brace and Company, 1935. 143 p.
23. UFW День 3: ELENAREVA f/w 15-16. URL: <https://jetsetter.ua/event/ufw-den-3-elenareva-f-w-15-16-foto-i-video/> (дата звернення: 18.12.2022).

References:

1. 25 let ukrainskoy mody: yarko, epatazhno i dazhe shokiruyushche [25 years of Ukrainian fashion: bright, flamboyant and even shocking]. Retrieved from: <https://www.ukrinform.ru/rubric-culture/2250422-25-let-ukrainskoj-mody-arko-epatazhno-i-daze-sokiruuse.html> [in Russian].
2. Danylevska, O. (2020). *Pohliad u maibutnie: khto peremih u konkursi molodykh dyzayneriv na Ukrainian Fashion Week* [A look into the future: who won the competition of young designers at Ukrainian Fashion Week]. Retrieved from: <https://bykvu.com/ua/pictures/vzhliad-v-budushchee-kto-pobedyi-v-konkurse-molodykh-dyzainerov-na-ukrainian-fashion-week/> [in Ukrainian].
3. Yefimova, A. (2021). *Public art yak fenomen suchasnoho mystetstva: ukrainskyi dosvid* [Public art as a phenomenon of modern art: Ukrainian experience]. *Visnyk Lvivskoi natsionalnoi akademii mystetstv* [Bulletin of the Lviv National Academy of Arts]. Vol. 22. pp. 100–112 [in Ukrainian].
4. Karpan, V. (2015). *Feshn-dizajniiskusstvo: poiskianalogiy* [Fashion design and art: the search for analogies]. Retrieved from: <https://artukraine.com.ua/a/feshn-dizayn-i-iskusstvo--poiski-analogiy/#.Y7Qol3ZBw2w> [in Russian].
5. Katsaeva, Yu. (2021). *Nadeli ukrainskoe iskusstvo: vedushchie show «Tviy Den» vyshli na podium Overall* [Put on Ukrainian art: hosts of the show “Your Day” stepped onto Overall’s catwalk]. Retrieved from: <https://lady.tochka.net/92682-nadeli-ukrainskoe-iskusstvo-vedushchie-tviy-den-vyshli-na-podium-overall/> [in Russian].
6. *Kletchatye palto i platya iz prezervativov v kolleksii Aleksey Zalevskogo: TSN*. [Check coats and dresses from condoms in the collection of Alexei Zalevskiy: television news service «TSN»]. Retrieved from: <https://tsn.ua/ru/lady/moda/pisk-mody/kletchatye-palto-i-platya-iz-prezervativov-v-kollekcii-aleksey-zalevskogo-800748.html> [in Russian].
7. Klimenko, V. (2018). *Odezhda kak obekt arkhitektury* [Clothes as an object of architecture]. Retrieved from: <https://life.nv.ua/lyudi/odezhda-kak-obekt-arkhitektury-fedor-vozanov-o-svoej-vystavke-v-parizhe-ramkakh-proekta-putevoditel-ukrainskoho-avanharda-2498599.html> [in Russian].
8. *Kollektsiya ZALEVSKIY osen-zima 2010–2011* [ZALEVSKIY collection, autumn-winter 2010–2011]. Retrieved from: <http://www.zalevskiy.com/ua/collections/> [in Ukrainian].
9. *Kollektsiya ZALEVSKIY osen-zima 2013–2014* [ZALEVSKIY collection, autumn-winter 2013–2014]. Retrieved from: <https://hochu.ua/cat-fashion/trends/article-36352-kollektsiya-zalevskiy-osenzima-2013-2014/> [in Russian].
10. *Kreatyvnyi pohliad u maibutnie dyzaineriv Universytetu kultury* [A creative look into the future of the designers of the University of Culture]. Retrieved from: <http://knukim.edu.ua/kreatyvnyj-poglyad-u-majbutnyedyzajneriv-universytetu-kultury/> [in Ukrainian].
11. Ostapovets, G. (2013). *Modeli dizajnera Aleksey Zalevskogo defilirovali sredi musora* [The models of the designer Alexei Zalevskiy paraded among the garbage]. Retrieved from: https://gazeta.ua/ru/articles/beauty/_modeli-dizajnera-aleksey-zalevskogo-defilirovali-sredi-musora/486257 [in Russian].

12. Praslova, V. O. (2019). *Art-dyzain v khudozhnomu proektuvanni*. [Art design in artistic design]. *Suchasni problemy arkhitektury ta mistobuduvannia* [Modern problems of architecture and urban planning]. Issue 53. pp. 110–115. [in Ukrainian].
13. Pshinka, N. (2020). *Art-dyzain v konteksti suchasnykh publichnykh khudozhnikh praktyk* [Art design in the context of modern public art practices]. *Materialy mizhnarodnoyi naukovo-praktychnoyi konferentsii «Aktualni problemy suchasnoho dyzainu»* [Materials of international scientific and practical conference «Actual problems of modern design»]. Kyiv: Kyiv National University of Technologies and Design, pp. 74–78. [in Ukrainian].
14. *Retrospektyvnyi pokaz Elena Burenina vidkryv Ukrainian Fashion Week No Season 2021* [Elena Burenina's retrospective show opened Ukrainian Fashion Week No Season 2021]. Retrieved from: <https://jetsetter.ua/retrospektyvnyj-pokaz-elena-burenina-vidkryv-ukrainian-fashion-week-no-season-2021/> [in Ukrainian].
15. Tiurikova, O.M., Pogorelov, O.A. (2016). *Art-dyzain v suchasniy proiektunii praktytsi dyzaineriv arkhitekturuho seredovyscha* [Art design in the modern project practice of designers of the architectural environment]. *Problemy teorii i istorii arkhitektury Ukrainy. Sbornyk PTHAU No. 16* [«Problems of the theory and history of Ukrainian architecture» Collection No. 16]. Retrieved from: <http://mx.ogasa.org.ua/handle/123456789/3574> [in Ukrainian].
16. *Charlz Dzhensks: biohrafia* [Charles Jencks: a biography]. Retrieved from: <http://www.people.su.ua/35437> [in Ukrainian].
17. Barcio, P. (2017) Design Radical by Ettore Sottsass Takes Over The Met Museum. Retrieved from: <https://www.ideelart.com/magazine/ettore-sottsass>
18. Domergue, D. (1984). *Artists Design Furniture*. Harry N. Abrams Inc, 176 p.
19. Fiell, C., Fiell, P. (2013). *The Story of Design*. London: Welbeck Publishing Group, 512 p.
20. Gura, J. (2019). Alex Payne: international specialist in collectible contemporary design. Retrieved from: <https://thedesignedit.com/people/alex-payne-international-specialist-in-collectible-contemporary-design/>
21. Jencks, Ch. (1997). 13 Propositions of Post Modern Architecture // *Theories and Manifestoes of Contemporary Architecture*. Chichester, ACADEMY EDITIONS, p. 131–132.
22. Read, H. (1935). *Art and Industry: The Principles of Industrial Design*. New York, NY: Harcourt, Brace and Company, 143 p.
23. UFW Day 3: ELENAREVA f/w 15–16. Retrieved from: <https://jetsetter.ua/event/ufw-den-3-elenareva-f-w-15-16-foto-i-video/>